

(इंग्रजीत टंकलिखित न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद)

मुंबई येथील उच्च न्यायालयात
दिवाणी अपील अधिकारिता

2021 चा रिट याचिका क्र. 9206

1. नव समाज मंडळ
2. नितीन गोडीवाला ज्युनियर कॉलेज ऑफ कॉमर्स. ... याचिकाकर्ते
विरुद्ध
1. महाराष्ट्र राज्य.
2. प्रादेशिक उपसंचालक, शिक्षण, मुंबई क्षेत्र.
3. पीठासीन अधिकारी,
शाळा न्यायाधिकरण मुंबई.
4. संतोष उपाध्याय ... उत्तरवादी

याचिकाकर्त्यासाठी सुश्री मोनिका पारिख यांचेकडून निदेश घेऊन सुश्री रुजुता जोशी.
उत्तरवादी क्र. 1 आणि 2/राज्यासाठी सुश्री सविना आर. क्रॅस्टो, एजीपी.
उत्तरवादी क्रमांक 4 साठी श्री. विमल संघवी.

कोरम : न्यायमूर्ति संदीप व्ही. मारणे
दिनांक : 7 नोव्हेंबर 2025.

मौखिक न्यायनिर्णय :-

1. या याचिकेत पीठासीन अधिकारी, शाळा न्यायाधिकरण, मुंबई यांनी पारित केलेल्या न्यायनिर्णय आणि आदेश, दि. 1 ऑक्टोबर 2021 ला आव्हान दिले आहे, ज्यामध्ये 26 नोव्हेंबर 2019 पासून उत्तरवादी क्र. 4 च्या 'अन्यथा सेवा समाप्ती' ला आव्हान देणाऱ्या त्याने दाखल केलेल्या 2020 च्या अपील क्रमांक 1 ला मंजूर केले आहे. शाळा न्यायाधिकरणाने, अपीलाला मंजूर करतांना, उत्तरवादी क्रमांक 4 ची तोंडी सेवा समाप्ती रद्द केली आहे आणि याचिकाकर्ते-व्यवस्थापनाला त्याला पूर्ण बॅक वेजेस आणि सेवेत सातत्यासह हिंदी विषयाकरिता पूर्णकालिक सहाय्यक शिक्षक म्हणून त्याच्या मागील पदावर पुन्हा नियुक्त करण्याचे निर्देश दिले आहेत.

2. याचिका दाखल करण्याकडे नेणारी संक्षिप्त तथ्ये अशी सांगितली गेली आहेत:

दि. 4 जुलै 2008 पासून 30 एप्रिल 2009 पर्यंत तात्पुरत्या आधारावर सहाय्यक शिक्षक म्हणून उत्तरवादी क्रमांक 4 ची नियुक्ती करण्यात आली. त्यांच्या सेवा 3 एप्रिल 2011 पर्यंत वाढविण्यात आल्या. 2011-12 शैक्षणिक वर्षात, उत्तरवादी क्रमांक 4 हा हिंदी विषयाचा कायमस्वरूपी सहाय्यक शिक्षक बनला. 2015 साली, उत्तरवादी क्रमांक 4 ला पर्यवेक्षकाच्या प्रशासकीय पदावर पदोन्नती देण्यात आली. याचिकाकर्ते-

व्यवस्थापनाचे प्रकरण असे आहे की उत्तरवादी क्रमांक 4 पर्यवेक्षक पदाची कर्तव्ये कार्यक्षमतेने पार पाडू शकला नाही आणि त्याच्या वृत्तीबद्दल आणि कामाप्रती दृष्टिकोनाबद्दल कर्मचारीवर्ग आणि विद्यार्थ्यांकडून असंख्य तक्रारी आल्या होत्या . याचिकाकर्ते-व्यवस्थापनाचे प्रकरण आहे की उत्तरवादी क्रमांक 4 ने 16 नोव्हेंबर 2019 रोजी सेवेतून राजीनामा दिला. तथापि, त्यांच्या सेवा संपवण्याऐवजी, याचिकाकर्ते-व्यवस्थापनाने सहानुभूतीपूर्ण दृष्टिकोन स्वीकारला आणि त्यांना 2019-20 या शैक्षणिक वर्षासाठी हिंदी विषयासाठी अंशकालिक शिक्षक म्हणून रुजू होण्याचा प्रस्ताव दिला. व्यवस्थापन पत्र, दि. 26 नोव्हेंबर 2019 ला पत्र, दि. 16 नोव्हेंबर 2019 द्वारे देण्यात आलेल्या राजीनामाची स्वीकृती म्हणून मानते आणि अशा प्रकारे उत्तरवादी क्रमांक 4 च्या सेवा समाप्त करण्यात आल्या.

3. उत्तरवादी क्रमांक 4 ने त्याच्या तोंडी सेवा समाप्तीला आव्हान देणारे 2020 चे अपील क्रमांक 1 दाखल करून शाळा न्यायाधिकरणाकडे धाव घेतली. न्यायाधिकरणाने न्यायनिर्णय आणि आदेश, दि. 1 ऑक्टोबर 2021 द्वारे अपील मंजूर केले आहे, ज्यामध्ये उत्तरवादी क्रमांक 4 ची तोंडी सेवा समाप्ती रद्द करण्यात आली आहे आणि त्याला पूर्ण बॅकवेजेस आणि सेवेत सातत्य ठेवून पुनःस्थापन करण्याचे निर्देश देण्यात आले आहेत.

4. शाळा न्यायाधिकरणाने दिलेल्या आदेशामुळे व्यथित होऊन सध्याची याचिका दाखल करण्यात आली आहे. आदेश, दि. 5 जानेवारी 2023 द्वारे ही याचिका दाखल करून घेण्यात आली आणि शाळा न्यायाधिकरणाच्या आदेशाला स्थगिती देण्यात आली आहे. ही याचिका अंतिम सुनावणीसाठी बोलावली गेली.

5. याचिकाकर्त्याची बाजू मांडणाऱ्या विद्वान वकील सुश्री जोशी यांनी असे सादर केले की, शाळा न्यायाधिकरणाने उत्तरवादी क्रमांक 4 ने दाखल केलेल्या अपीलाला मंजूर करून आणि त्याची सेवा कधीही संपुष्टात आणली गेली नाही या स्थितीकडे दुर्लक्ष करून त्याच्या पुनःस्थापनचे निर्देश देऊन चूक केली आहे. त्यांनी सादर केले की उत्तरवादी क्रमांक 4 ने 16 नोव्हेंबर 2019 रोजी स्वेच्छेने सेवेतून राजीनामा दिला. त्यांनी आणखी सादर केले की कायदानुसार, पर्यवेक्षक आणि सहाय्यक शिक्षकाची दोन पदे अविभाज्य आहेत आणि म्हणूनच, पर्यवेक्षक पदाचा राजीनामा, दि. 16 नोव्हेंबर 2019 अनिवार्यपणे याचिकाकर्ते-व्यवस्थापनाच्या सेवेतून राजीनामा देण्यासारखा असेल. पत्र, दि. 26 नोव्हेंबर 2019 द्वारे राजीनामा स्वीकारण्यात आल्याचे त्यांनी सादर केले. त्या उत्तरवादी क्रमांक 4 ला अंशकालिक शिक्षक म्हणून रुजू होण्याचा प्रस्ताव देण्यात आला होता, ज्याचा तो लाभ घेऊ शकला नाही. याचिकाकर्ते-व्यवस्थापनाने राजीनामा स्वीकारण्याचा पैलू विचारात घेण्यात न्यायाधिकरण अपयशी

ठरले आहे आणि उत्तरवादी क्रमांक 4 च्या सेवा विरामाला चुकीने सेवा समाप्ती मानले आहे, जेव्हा प्रत्यक्षात, राजीनामा स्वीकारून सेवा समाप्त केली गेली. त्यामुळे त्यांनी सादर केले की उत्तरवादी क्रमांक 4 ला सेवेत पुनःस्थापन होण्याचा अधिकार नाही. शाळा न्यायाधिकरणाने दिलेला आक्षेपित आदेश रद्द करण्याची त्यांनी प्रार्थना केली.

6. उलटपक्षी, उत्तरवादी क्रमांक 4 ची बाजू मांडणारे विद्वान वकील श्री. संघवी हे शाळा न्यायाधिकरणाने पारित केलेल्या आदेशाचे समर्थन केले. त्यांनी सादर केले की उत्तरवादी क्रमांक 4 ने केवळ पर्यवेक्षक पदाचा राजीनामा दिला होता आणि व्यवस्थापनाला स्पष्टपणे कळवले होते की त्याला सहाय्यक शिक्षक पदावर राहण्याची इच्छा आहे. सहाय्यक शिक्षक पदाचा राजीनामा देण्याचा त्यांचा कधीही हेतू नव्हता. राजीनामा कोणत्याही प्रकारे स्वीकारला गेला आहे असे सूचित करणारे कोणतेही दस्तऐवज अभिलेखावर नाही, असे त्यांनी सादर केले. पत्र, दि. 26 नोव्हेंबर 2019 जारी केल्यानंतर उत्तरवादी क्रमांक 4 ला कर्तव्यावर रुजू होण्यापासून रोखण्यात आले होते आणि त्यांच्या सेवा तोंडी समाप्त करण्यात आल्या आहे. त्यामुळे त्यांनी सादर केले की शाळा न्यायाधिकरणाने उत्तरवादी क्रमांक 4 च्या सेवा विरामाच्या कृतीचा तोंडी सेवा समाप्ती म्हणून योग्य विचार केला आहे. अंशकालिक शिक्षक म्हणून सेवा सुरू ठेवण्याच्या याचिकाकर्ते-व्यवस्थापनाने दिलेल्या प्रस्तावाचा शाळा न्यायाधिकरणाने

पदावनती करण्याची आणि तोंडी सेवा समाप्तीची कृती म्हणून योग्य अर्थ लावला आहे. या न्यायालयाद्वारे भारतीय राज्यघटनेच्या अनुच्छेद 227 अंतर्गत अधिकारीतेचा वापर करण्यासाठी शाळा न्यायाधिकरणाने कोणतीही स्पष्ट चूक केलेली नाही, असे त्यांनी सादर केले. त्यांनी याचिका खारीज करण्याची प्रार्थना केली.

7. पक्षकारांचे परस्परविरोधी युक्तीवाद आता माझ्या विचाराधीन आहेत.

8. मान्य केल्याप्रमाणे उत्तरवादी क्रमांक 4 हे याचिकाकर्ते-व्यवस्थापनात काम करणारे कायमस्वरूपी सहाय्यक शिक्षक होते. सहाय्यक शिक्षक म्हणून काम करत असताना त्यांना पर्यवेक्षक पदावर बढती मिळाली. महाराष्ट्र खाजगी शाळेतील कर्मचारी [सेवेच्या शर्ती] नियम, 1981 (एम. ई. पी. एस. नियम) चा नियम 5 सहाय्यक प्रमुख आणि पर्यवेक्षक पदांशी संबंधित आहे. एम. ई. पी. एस. नियमांच्या नियम 5 च्या पोट-नियम (3) अंतर्गत, दहा पेक्षा जास्त वर्ग असलेल्या प्रत्येक माध्यमिक शाळेत एम. ई. पी. एस. नियमांच्या नियम 5 च्या पोट-नियम (4) च्या तरतुदीनुसार पर्यवेक्षकाची एक किंवा अधिक पदे असू शकतात. एम. ई. पी. एस. नियमांच्या नियम 5 च्या पोट-नियम (5) अंतर्गत, पर्यवेक्षकाचे पद कायमस्वरूपी कर्मचाऱ्यांमधून ज्येष्ठता-सह-गुणवत्तेच्या आधारावर भरले जाणे आवश्यक आहे. एम. ई. पी. एस. नियमांच्या अनुसूची-एफ मध्ये दिलेल्या मार्गदर्शक तत्वांच्या आधारे ज्येष्ठता निश्चित केली जाणार आहे. सेवेच्या

अभिलेखानुसार गुणवत्ता निश्चित केली जावी. एम. ई. पी. एस. नियमांच्या नियम 5 मधील पोट-नियम (3) आणि (5) च्या तरतुदींच्या आधारे, पर्यवेक्षकाचे पद हे केवळ सहाय्यक शिक्षकाला पर्यवेक्षक म्हणून अतिरिक्त कर्तव्ये सोपवणे नव्हे, तर मूलतः एक पदोन्नतीचे पद आहे, असा युक्तिवाद श्रीमती जोशी यांनी केला आहे आणि माझ्या मते ते योग्यच आहे. हे पद ज्येष्ठता-सह-गुणवत्तेद्वारे भरायचे असल्याने, सहाय्यक शिक्षकाच्या कारकिर्दीत ही एक चढती वाटचाल आहे, ज्याने पर्यवेक्षकाचे पद धारण करताना अतिरिक्त कर्तव्ये आणि जबाबदाऱ्या पार पाडणे आवश्यक आहे.

9. तथापि, त्याच वेळी असे दिसते की पर्यवेक्षक पदावर पदोन्नती मिळालेल्या व्यक्तीला अजूनही शिक्षक म्हणून कर्तव्ये पार पाडणे आवश्यक आहे. एम. ई. पी. एस. नियमांच्या अनुसूची-1 मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे पर्यवेक्षकांच्या कर्तव्यांवरून हे स्पष्ट आहे. अनुसूचीनुसार पर्यवेक्षकाने "त्याने वैयक्तिकरित्या शिकवलेल्या वर्ग किंवा वर्गांच्या संदर्भात शिक्षक म्हणून त्याच्या कर्तव्यांव्यतिरिक्त" नमूद केलेली कर्तव्ये पार पाडणे आवश्यक आहे. अशा प्रकारे पर्यवेक्षक म्हणून पदोन्नती मिळालेला शिक्षक शिक्षक आणि पर्यवेक्षक या दुहेरी भूमिका पार पाडतो.

10. असे दिसते की अशा विचित्र परिस्थितीमुळे जेथे पर्यवेक्षकाला शिक्षकाची कर्तव्ये देखील पार पाडावी लागतात, उत्तरवादी क्रमांक 4 ला तो पर्यवेक्षक म्हणून पद

सोडू शकतो असा विश्वास करण्यास भाग पाडले गेले. त्यानुसार त्याने पर्यवेक्षक पदाचा राजीनामा देण्याची मागणी करणारे पत्र, दि. 16 नोव्हेंबर 2019 जारी केले. पर्यवेक्षक पदाचा राजीनामा देऊन सहाय्यक शिक्षक म्हणून काम सुरू ठेवू शकतो, असा त्याचा विश्वास होता. राजीनाम्याच्या पत्रातील शब्दांमधून त्यांचा विश्वास स्पष्टपणे व्यक्त केला गेला आहे, ज्यामध्ये असे लिहिले आहे:

प्रति
प्राचार्य
नितीन गोडीवाला ज्युनिअर कॉलेज ऑफ कॉमर्स
विलेपार्ले (पूर्व)
मुंबई 400057

विषय : पर्यवेक्षक पदाचा राजीनामा.

आदरणीय मॅडम,

मी संतोष सत्यनारायण उपाध्याय माझ्या पर्यवेक्षक पदाचा राजीनामा देऊ इच्छितो आणि सहाय्यक शिक्षक म्हणून काम करू इच्छितो. सहाय्यक शिक्षकाची सर्व कर्तव्ये आणि जबाबदाऱ्या मी माझ्या सर्वोत्तम क्षमतेने पार पाडेन.

पर्यवेक्षकाचे पद खूप महत्वाचे आहे आणि मला आरोग्याच्या काही समस्यांचा सामना करावा लागत आहे, म्हणूनच मी माझ्या पदाचा राजीनामा देत आहे.

या पदापासून मला अनेक गोष्टी शिकायला मिळाल्या.

मॅडम, तुम्हाला माझी विनम्र विनंती आहे, कृपया पर्यवेक्षक पदावरून माझा राजीनामा स्वीकारा.

धन्यवाद.

आपला विश्वासु
स्वाक्षरी
16/11/2019
संतोष उपाध्याय

पुढील सूचनांपर्यंत, तुम्ही पर्यवेक्षकाच्या पूर्ण जबाबदाऱ्यांसह काम करणे अपेक्षित आहे. निर्णयाची माहिती लवकरच तुम्हाला दिली जाईल.

स्वाक्षरी
18/11/2019

11. पर्यवेक्षक आणि सहाय्यक शिक्षकाची दोन पदे अविभाज्यपणे जोडलेली आहेत आणि सहाय्यक शिक्षकाचे पद कायम ठेवत पर्यवेक्षक पदाचा राजीनामा देणे अनुज्ञेय नाही, असा युक्तिवाद सुश्री जोशी यांनी केला आहे. माझ्या मते, पर्यवेक्षकाचे पद सहाय्यक शिक्षकाच्या पदापासून वेगळे करण्याची परवानगी किंवा एखाद्या व्यक्तीला सहाय्यक शिक्षकाचे पद कायम ठेवून केवळ पर्यवेक्षक पदाचा राजीनामा देण्याची परवानगी या पैलूमध्ये जाणे या न्यायालयासाठी आवश्यक नाही. जर याचिकाकर्ते-व्यवस्थापनाला असे वाटत असेल की सहाय्यक शिक्षकाचे पद कायम ठेवत पर्यवेक्षक पदाचा राजीनामा देणे अस्वीकार्य आहे, तर ते तसे उत्तरवादी क्रमांक 4 ला कळवायला हवे होते. दुसरीकडे, जर याचिकाकर्ते-व्यवस्थापनाला असे वाटले असते की पत्र, दि. 16

नोव्हेंबर 2019 हे याचिकाकर्त्याच्या संपूर्ण सेवेतील राजीनामा होता, तर ते उत्तरवादी क्रमांक 4 ला स्वीकृती कळवून उक्त राजीनामा स्वीकारू शकले असते. त्या परिस्थितीत, स्वीकृती पत्रात राजीनामा स्वीकारल्याची आणि उत्तरवादी क्रमांक 4 ला कर्तव्यातून मुक्त केल्याची वस्तुस्थिती कळवली असती. तथापि, याचिकाकर्ता-व्यवस्थापनाने दोन्हीपैकी काहीही केले नाही. त्यांचा राजीनामा सदोष होता आणि सहाय्यक शिक्षकाचे पद कायम ठेवून ते निवडकपणे पर्यवेक्षक पदाचा राजीनामा देऊ शकले नसते, असे त्यांनी उत्तरवादी क्रमांक 4 ला कळवले नाही. याचिकाकर्ते-व्यवस्थापनाने देखील पत्र, दि. 16 नोव्हेंबर 2019 ला सहाय्यक शिक्षकाचा राजीनामा म्हणून मानले नाही किंवा उत्तरवादी क्रमांक 4 ला स्वीकृती कळवून ते स्वीकारले नाही. त्याऐवजी त्यांनी जे केले ते म्हणजे उत्तरवादी क्रमांक 4 ला एक पत्र, दि. 26 नोव्हेंबर 2019 लिहिणे, जे एक मनोरंजक वाचन करते.

प्रति
 श्री. संतोष उपाध्याय
 पर्यवेक्षक
 नितीन गोडीवाला ज्युनिअर कॉलेज ऑफ कॉमर्स
 दीक्षित क्रॉस रोड क्र. 1,
 विले पार्ले पूर्व
 मुंबई 400057

विषय : तुमच्या सध्याच्या पदावरून राजीनामा दि. 16 नोव्हेंबर 2019 बाबत.

श्री. संतोष उपाध्याय

आम्हाला सध्याच्या पदावरून तुमचा राजीनामा, दि. 16 नोव्हेंबर 2019 प्राप्त झाला आहे. व्यवस्थापनाने अंशकालिक शिक्षक म्हणून तुमची सेवा सुरू ठेवण्याचा निर्णय घेतला आहे कारण तुम्हाला आरोग्याच्या काही समस्या आहेत (तुमच्या राजीनाम्यात नमूद केल्याप्रमाणे). पूर्णकालिक सहाय्यक शिक्षक म्हणून महाविद्यालयात अनेक कर्तव्ये आहेत, ज्याचा तुमच्या आरोग्यावर विपरित परिणाम होईल. व्यवस्थापनाला तुमच्या आरोग्याबद्दल फार चिंता आहे आणि तुम्ही तुमचे आरोग्य बिघडवावे असे त्यांना वाटत नाही. तुम्ही तात्काळ प्रभावाने हिंदी विषयासाठी शैक्षणिक वर्ष 2019-20 साठी अंशकालिक शिक्षक म्हणून रुजू होऊ शकता.

आम्ही तुम्हाला उत्तम आरोग्यासाठी शुभेच्छा देतो.

स्वाक्षरी
प्राचार्य.

12. अशा प्रकारे पत्र, दि. 26 नोव्हेंबर 2019 मध्ये उत्तरवादी क्रमांक 4 ने जारी केलेल्या राजीनाम्याच्या पत्र, दि. 16 नोव्हेंबर 2019 चा संदर्भ देण्यात आला आहे. तथापि, राजीनामा स्वीकारला गेला असे सांगण्याऐवजी, याचिकाकर्ते-व्यवस्थापनाने उत्तरवादी क्रमांक 4 ला कळवले की " व्यवस्थापनाने तुमची सेवा सुरू ठेवण्याचा निर्णय घेतला आहे". त्या सेवा सुरू ठेवण्याच्या स्वरूपावर स्वतंत्रपणे चर्चा केली जात आहे. एकाच वेळी लक्षात घेण्यासारखी गोष्ट म्हणजे याचिकाकर्ते-व्यवस्थापन यांनी उत्तरवादी क्रमांक 4 ला त्यांचा राजीनामा कोणत्याही प्रकारे स्वीकारला गेला आहे असे कोणतेही स्पष्ट पत्रव्यवहार केलेले नाहीत. याउलट, याचिकाकर्ते-व्यवस्थापनाने प्रतिवादी

क्रमांक 4 ला कळवले की त्यांनी त्यांची सेवा 'सुरू' ठेवण्याचा निर्णय घेतला आहे. त्यामुळे हे स्वीकारले जाऊ शकत नाही की पत्र, दि. 26 नोव्हेंबर 2019 म्हणजे उत्तरवादी क्रमांक 4 ने दिलेला राजीनामा स्वीकारणे, जे आता चुकीचे सुचवले गेले आहे. त्यामुळे उत्तरवादी क्रमांक 4 ने दिलेला राजीनामा कधीही स्वीकारला गेला नाही असा निष्कर्ष काढणे सुरक्षित आहे. पत्र, दि. 26 नोव्हेंबर 2019 चा अर्थ 'मानीव स्वीकृती' असा आहे, हा सुश्री जोशी यांचा युक्तिवाद पूर्णपणे फेटाळला जाण्यास पात्र आहे. सेवा न्यायशास्त्रात राजीनामाची मानीव स्वीकृतीची संकल्पना नाही. राजीनाम्याचा प्रस्ताव स्वीकारला जाणे आवश्यक आहे आणि स्वीकृती कळवली जाणे आवश्यक आहे. स्वीकारण्यापूर्वी राजीनामा रद्द केला जाऊ शकतो असे ठरवणाऱ्या निर्णयांची कमतरता नाही. त्यामुळे राजीनामा लागू होण्यासाठी राजीनामा स्वीकारणे अनिवार्य आहे. अंशकालिक नोकरी देणे हे कोणत्याही कल्पनेतून राजीनामा स्वीकारला जाणे म्हणून मानले जाऊ शकत नाही.

13. याचिकाकर्ते-व्यवस्थापनाने उत्तरवादी क्रमांक 4 ला दिलेल्या सेवा सुरू ठेवण्याच्या प्रस्तावाकडे येत असताना, असे दिसते की पत्र, दि. 26 नोव्हेंबर 2019 ने उत्तरवादी क्रमांक 4 ला "अंशकालिक शिक्षक" म्हणून नोकरी देऊ केली. उत्तरवादी क्रमांक 4 ला असा प्रस्ताव देण्याचे कारण पत्र, दि. 26 नोव्हेंबर 2019 मध्ये सूचित

करण्यात आले होते, कारण त्याच्या राजीनाम्याच्या पत्रात सूचित केल्याप्रमाणे उत्तरवादी क्रमांक 4 ला आरोग्याच्या समस्या भेडसावत होत्या. पूर्णकालीक सहाय्यक शिक्षक म्हणून महाविद्यालयात अनेक कर्तव्ये होती, ज्यामुळे त्यांच्या आरोग्यावर विपरित परिणाम होऊ शकतो, असे व्यवस्थापनाला वाटले. राजीनामा स्वीकारण्याऐवजी,

"असह्य च दृष्टुं च दृष्टुं च" इत्येतत्तुल्यं तद्वत्तुल्यं इत्येतत्तुल्यं पल्लवपत्रं दृष्टुं च दृष्टुं च
गल्लवपत्रं दृष्टुं च दृष्टुं च दृष्टुं च दृष्टुं च" असे पत्र, दि. 26 नोव्हेंबर 2019 मधील विधान
स्पष्टपणे उत्तरवादी क्रमांक 4 च्या सेवा सुरू ठेवण्याच्या पैलूचा सकारात्मक विचार
दर्शवेल. याचिकाकर्ते-व्यवस्थापन सहाय्यक शिक्षक म्हणून उत्तरवादी क्रमांक 4 कायम
ठेवण्यास तयार असले तरी, त्यांच्या आरोग्याच्या समस्या त्यांना सहाय्यक शिक्षक म्हणून
पदाची कर्तव्ये प्रभावीपणे पार पाडण्यास अनुमती देणार नाहीत असे त्यांना वाटले.
त्यामुळे उत्तरवादी क्रमांक 4 ला पाठवलेल्या पत्र, दि. 26 नोव्हेंबर 2019 मध्ये एकतर
त्यांचा सेवेतून राजीनामा स्वीकारला गेला किंवा पर्यवेक्षक पदाचा राजीनामा देण्याचा
त्यांचा प्रस्ताव कोणत्याही प्रकारे नाकारला गेला, हे मान्य केले जाऊ शकत नाही.

14. त्यामुळे माझ्या मते, 16 नोव्हेंबर 2019 रोजी उत्तरवादी क्रमांक 4 ने दिलेला राजीनामा स्वीकारण्याचा याचिकाकर्ते-व्यवस्थापनाने कोणताही निर्णय घेतलेला नाही. कोणत्याही परिस्थितीत, त्याचा कधीही सेवेतून राजीनामा देण्याचा हेतू नव्हता,

ज्याप्रमाणे आता याचिकाकर्त्याच्या-व्यवस्थापनाच्या वतीने सुचवण्याचा चुकीचा प्रयत्न केला जातो. याचिकाकर्ते-व्यवस्थापनाला पत्र, दि. 16 नोव्हेंबर 2019 चा नेमका परिणाम स्पष्टपणे समजला होता आणि प्रत्यक्षात ते उत्तरवादी क्रमांक 4 सहाय्यक शिक्षक म्हणून कायम ठेवण्यास तयार होते, परंतु सहाय्यक शिक्षकाच्या पदावर कायम राहण्यासाठी त्याच्या आरोग्याच्या समस्या त्याच्या मार्गात येतील असे वाटले. आता त्यांनी स्पष्ट भूमिका घेतली आहे आणि असा युक्तिवाद केला आहे की उत्तरवादी क्रमांक 4 ने 16 नोव्हेंबर 2019 रोजी पूर्णपणे सेवेतून राजीनामा दिला, जो याचिकाकर्ते-व्यवस्थापनाने 26 नोव्हेंबर 2019 रोजी स्वीकारला होता.

15. म्हणून माझ्या मते, याचिकाकर्ता-व्यवस्थापन ज्या पद्धतीने उत्तरवादी क्रमांक 4 च्या सेवा संपुष्टात आणते ते स्पष्टपणे बेकायदेशीर आणि मनमानी आहे. उत्तरवादी क्रमांक 4 च्या सेवा ज्या पद्धतीने संपुष्टात आणल्या जातात त्यामध्ये शाळा न्यायाधिकरणाने योग्य हस्तक्षेप केला आहे. त्याला सेवा समाप्तीचे नामकरण द्यायचे की नाही ही शब्दार्थशास्त्राची बाब आहे. शेवटी काय महत्त्वाचे आहे की उत्तरवादी क्रमांक 4 ला शाळेत प्रवेश करण्याची आणि त्याची कर्तव्ये पार पाडण्याची परवानगी नव्हती. तोंडी सेवा समाप्तीचा आदेश रद्द करण्यासाठी उत्तरवादी क्रमांक 4 ने एक परिपूर्ण केस तयार केली होती.

16. याचिकाकर्ते-व्यवस्थापनाने उत्तरवादी क्रमांक 4 ला अंशकालिक शिक्षकाचे पद देऊन त्याला सहानुभूती दर्शवली होती, असा सुश्री जोशी यांचा युक्तिवाद या न्यायालयास अपील करत नाही. जर उत्तरवादी क्रमांक 4 आधीपासूनच कायमस्वरूपी शिक्षकाचे पद धारण करत होता आणि पर्यवेक्षकाच्या पदावर पोहोचला होता, तर पूर्णकालिक शिक्षकाचे अंशकालिक शिक्षकाच्या सेवेत रूपांतर करणे म्हणजे त्याच्याबद्दल कोणत्याही प्रकारची सहानुभूती व्यक्त करणे कसे ठरेल याचा अंदाज बांधणे कठीण आहे. खरे तर पत्र, दि. 26 नोव्हेंबर 2019 चा, ज्याचा परिणाम म्हणून उत्तरवादी क्रमांक 4 चा दर्जा पर्यवेक्षक पदावरून अंशकालिक शिक्षकाच्या पदापर्यंत खाली आणण्यात आला होता, त्याचा शाळा न्यायाधिकरणाने पदावनती करण्याचा प्रयत्न म्हणून योग्य अर्थ लावला आहे.

17. उत्तरवादी क्रमांक ४ च्या वर्तनावर प्रकाश टाकण्याचा प्रयत्न केला जात आहे कारण त्याला सेवेतून अनैतिकरित्या काढून टाकण्याचे समर्थन केले जात आहे. जर उत्तरवादी क्रमांक 4 ने चुकीचे वर्तन केले असेल तर याचिकाकर्ते-व्यवस्थापनाने एम. ई. पी. एस. अधिनियम आणि नियमांमध्ये विहित केलेल्या प्रक्रियेचे पालन केले पाहिजे आणि त्याला योग्य शिक्षा दिली पाहिजे. याचिकाकर्ते-व्यवस्थापन शिक्षकाला सेवेतून काढून टाकू शकत नाही आणि नंतर गैरवर्तनाच्या आरोपाचा हवाला देऊन काढून

टाकण्याचे समर्थन करू शकत नाही. अन्यथा, उत्तरवादी क्रमांक 4 ची अंशकालिक शिक्षक म्हणून सेवा सुरू ठेवण्याच्या याचिकाकर्ते-व्यवस्थापनाच्या इच्छेला विचारात घेता गैरवर्तनाच्या आरोपांचे पश्चात बुद्धि समर्थन अस्वीकार्य आहे. जर त्याने खरोखरच चुकीचे वर्तन केले असते, तर याचिकाकर्ते-व्यवस्थापनाने त्याला अंशकालिक शिक्षक म्हणूनही कायम ठेवले नसते. या प्रकरणात राजीनाम्याच्या पत्राचे जाणूनबुजून चुकीचे वाचन करणे समाविष्ट आहे. उत्तरवादी क्रमांक 4 ला पर्यवेक्षक पदावरून सहाय्यक शिक्षक पदावर परत करण्याऐवजी किंवा तो निवडकपणे पर्यवेक्षक पदावरून राजीनामा मागू शकत नाही हे त्याला कळवण्याऐवजी, याचिकाकर्ते-व्यवस्थापनाने बेकायदेशीरपणे त्याचे पद अंशकालिक शिक्षक म्हणून बदलले.

18. या प्रकरणाचा एकंदर दृष्टीकोन लक्षात घेता, माझे असे मत आहे की शाळा न्यायाधिकरणाने नोंदवलेल्या निष्कर्षांमध्ये हस्तक्षेप करण्यासाठी कोणतेही प्रकरण खटला तयार केले गेले नाही. याचिकाकर्ते-व्यवस्थापनाने उत्तरवादी क्रमांक 4 ला चौकशीशिवाय किंवा शिक्षा ठोठावल्याशिवाय बिनशर्त घरी पाठवून मनमानीपणे काम केले आहे. पूर्णकालिक कायमस्वरूपी शिक्षकाला अंशकालिक काम करण्याचा प्रस्ताव दिला जाऊ शकत नाही आणि प्रस्ताव स्वीकारण्यातील त्याच्या असमर्थतेचा अर्थ स्वेच्छेने नोकरी सोडणे असा केला जाऊ शकत नाही. शाळा न्यायाधिकरणाने उत्तरवादी

क्रमांक 4 ची सेवा समाप्ती त्याला पूर्ण बँकवेजेस आणि सेवेत सातत्य राखून पुनःस्थापन करण्याचे निर्देश देऊन योग्यरित्या रद्द केली आहे. त्यानुसार रिट याचिका खारीज केली जाते. न्यादेश रद्द केला जातो. खर्चाबाबत कोणताही आदेश दिला जाणार नाही.

(न्यायमूर्ति संदीप व्ही. मारणे)

19. न्यायनिर्णय अधिघोषित झाल्यानंतर, शाळा न्यायाधिकरणाच्या आदेशावरील स्थगिती आठ आठवड्यांच्या कालावधीसाठी कायम ठेवावी यासाठी सुश्री जोशी प्रार्थना केली. उत्तरवादी क्रमांक 4 ची बाजू मांडणाऱ्या विद्वान वकिलाने या विनंतीला विरोध केला आहे. याचिका खारीज करतांना दिलेल्या निष्कर्षाचे स्वरूप लक्षात घेता, मी स्थगिती आदेश पुढे चालू ठेवण्यास इच्छुक नाही. त्यानुसार ही विनंती फेटाळल्या गेली.

(न्यायमूर्ति संदीप व्ही. मारणे)

अस्वीकरण

"या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याचा / तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार नाही. तसेच, इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरीता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबाजवणीकरीता वैध मानला जाईल."